

Priloga: 6262-1/2011

Datum: 9. 2. 2012

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

Enotna identifikacija dediščine: **2-00002**

Ime enote:

Cerkljanska laufarija

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

pustovanje, maskiranje, izdelava mask

Kratek opis:

Laufarija je pustna prireditev v Cerknem, na kateri sodelujejo liki laufarjev z značilnimi lesenimi naličji. Obsega koledovanje, nedeljski sprevod po ulicah in branje obtožnice pustu ter iskanje lesenega kladiva in usmrnitev pusta v torek.

Opis:

Laufarija je pustna šega in prireditev v Cerknem, na kateri sodeluje pustna skupina laufarjev z značilnimi naličji (*larfam*), izrezljanimi iz lipovega lesa. Ime skupine naj bi izviralo iz nemške besede *laufen* (teči, tekati), ker posamezni med liki, *ta terjasti*, ves čas tekajo naokoli. Pustovanje se začne prvo nedeljo po novem letu s pojavom prvega laufarja na ulicah Cerknega, potem jih je vsako nedeljo več. Do pusta morajo izdelati tudi nove oprave iz mahu in zimzelenega rastlinja za *pusta*, *ta smrekovga* in *ta bršlanastga*. Pred pustom *ta star*, *ta stara*, *ta žakljev*, *ta terjast*, *ta krastov* in *ta kožuhov* koledujejo po okoliških vaseh, kjer dobijo darove in zaplešejo z gospodinjami za *debelo repo*. Na pustno nedeljo so v sprevodu že vsi liki, ki se udeležijo osrednjega pustnega dogodka – sprevoda laufarjev na glavni trg pred »cesarsko-kraljevo sodnijo«, kjer sodnik *pustu* v starem cerkljanskem narečju prebere obtožnico (*kalamuòn*), ki ga bremeni za vse slabo, kar se je v zadnjem letu zgodilo v Cerknem in okolici. *Pusta* do torka priprejo. V torek odkopljejo leseno kladivo (*bòt*), popoldne pa gre sprevod laufarjev na osrednji trg, kjer sodnik *pustu* ponovno prebere obtožnico in ga obsodi na smrt. *Ta star* ga z *bòtam* udari po glavi in *pusta* odpeljejo neznano kam. Pustovanje se zaključi s plesom *takapcinarska*, kjer

laufarji izmenoma plešejo polko in se valjajo po tleh. Za organizacijo in izvedbo laufarije skrbi leta 1992 ustanovljeno Društvo laufarija Cerknno, ki v svojih prostorih tudi hrani vsa naličja in oprave.

Skupino laufarjev danes sestavlja 25 likov, med katerimi srečamo tako arhaične kot tiste, ki predstavljajo poklicne in družbene skupine ter posebej človeške lastnosti. Osrednji lik je *pust*, ki po izročilu predstavlja zimo in vse slabo, kar prinaša zima. Njegovo naličje ima velik nos, iz kotov ust mu štrlita merjaščeva čekana, na glavi ima roge. Obleko ima pošito z mahom, v rokah nosi smrečico. *Ta smrekov* predstavlja *pustovega* brata. Njegovo naličje je dobrodušno, obleka pa pošita s smrekovimi vejicami. Po *pustovi* smrti prevzame njegovo smrečico. Med najbolj značilne like sodijo *ta terjasti* z naličji grozljivega videza. Obleko in pokrivalo imajo našiti s terjem (ostanki pri tkanju platna), od koder izvira tudi njihovo ime. Trije enaki liki s šibo v roki tekajo okrog sprevoda, mu delajo prostor in skrbijo za red. Edini lik, ki govori, je *ta star*, ki je vodja skupine. Oblečen je v staro goriško nošo, na glavi pa ima širokokrajn klobuk. *Lamant* je edini lik, ki ima naličje izdelano iz kozličje kože. Oblečen je v bele hlače in kožuh ter opasan z vrvjo, v rokah nosi triroge vile, s katerimi straši občinstvo in pazi na *pusta*. Ostali liki so še: *ta stara*, *ta bršlanast* in *marjetica*, *ta ličnat*, *ta loparjev*, *ta kužuhov*, *ta hrastav*, *ta žaklev*, *gospod* in *gospa*, *ta pjana* in *ta pijana*, *ta žleht*, *ta košev*, *ta perjev*, *ta divji*, *ta slamnat* in *oštir*. Cesarsko-kraljevo sodnijo pa predstavljajo po en sodnik in zagovornik ter trije porotniki.

Zanesljivih podatkov o izvoru in začetkih laufarije ni, izdelovanje lesenih naličij pa bi bilo lahko povezano z delovanjem podobarskih delavnic v Cerknem v 19. stoletju ali prej. Po začetku prve svetovne vojne laufarije zaradi pomanjkanja neporočenih fantov niso več organizirali, v času italijanske oblasti (1918–1943) pa je bila prepovedana. Med drugo svetovno vojno je bila v bombnih napadih vsa pustna oprema uničena. Na pobudo cerkljanskega rojaka Petra Breliha in ob strokovni podpori dr. Nika Kureta z Inštituta za slovensko narodopisje so laufarijo leta 1956 oživili. Obnovili so vseh štirinajst likov, ki so sodelovali na zadnji laufariji leta 1914: *ta star*, *ta stara*, *ta terjast* (dva lika), *lamant*, *ta bršljanov*, *ta ličnat*, *ta loparjev*, *ta kužuhov*, *ta krastov*, *ta žakljev*, *gospod* in *gospa* ter *pust*. V kasnejših letih so dodali še nekaj novih likov: *ta pijan* in *ta pijana* (1957), *ta smrekov* (1958), *ta košev* (1959), *ta žleht* (1958), *ta perjev* (1961), *ta divji* (1962), *marjetica* (1968), *ta terjast* (1962) in *oštir* (1997).

Datacija:

zadnja četrtina 19. stol. (domnevno), tretja četrtina 20. stol., 1956

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **CERKNO**

Opis lokacije:

Laufarji obiskujejo Cerknno in okoliške vasi v predpustnem času. Osrednje prizorišče dogajanja so cerkljanske ulice in trgi, predvsem Glavni trg.

Geokode lokacije:

G-K koordinate centroida

Y: 5422281

X: 5109825

Z: 324

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Društvo Laufarija Cerkno, Bevkova ulica 14, 5282 Cerkno
(<http://www.laufarija-cerkno.si/>)

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Vrsta prikaza: **fotografija**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2009

(prikaz je prost materialnih avtorskih pravic brez časovnih in prostorskih omejitev)

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Opis varstvenih usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino, varstvo materialnih prvin

7. PRISTOJNOSTI

Strokovna področja:

etnologija, jezikoslovje, etnokoreologija, etnomuzikologija

Pristojna institucija: **Mestni muzej Idrija**

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nepremične kulturne dediščine:

Cerkno - Naselje (EŠD 23131)

Register premične kulturne dediščine:

Mestni muzej Idrija, Slovenski etnografski muzej

9. UTEMELJITEV VPISA

Utemeljitev:

Laufarija je eno najprepoznavnejših slovenskih pustovanj in ikona kulturne dediščine Cerknega in Cerkljanskega. Šemsko skupino laufarjev odlikujejo lesena naličja, kakršnih ne srečamo nikjer drugje v Sloveniji. Prva svetovna vojna in nova oblast sta laufarijo prekinili, vendar so jo leta 1956 na osnovi ustnih virov v celoti obnovili. V kasnejših letih so sicer dodali še nekaj novih likov, vendar gre v osnovi za zavestno ohranjanje cerkljanske pustne dediščine. V šegi danes prepoznamo tako težnjo po trajnosti kot tudi po spreminjanju in inovativnosti. Vsakoletno pustno prireditev obišče veliko število ljudi iz vse Slovenije in tujine, predvsem pa vsi domačini, saj se z laufarijo identificirajo ljudje kot posamezniki in kot skupnost. Leta 1991 je Občina Idrija maske cerkljanskih laufarjev razglasila za spomenik premične kulturne dediščine.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev**

11. OPOMBE

Opombe:

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **9.2.2012**

Št.: **6262-1/2011**

Razlog: **obstoječa evidenca**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Zadnja sprememba dne:

Št.

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Zaznamki: